DRAKENBERG HIST. ADF.

Drakenberg, S.

Några blad ur fältkonstens historia.

DRAKENBERG

NÅGRA BLAD UR FÄKTKONSTENS HISTORIA.

AF STEN DRAKENBERG.

Hvad som rör fäktning och fäktkonst anses af mången i våra dagar blott äga ett »musei-värde», föga värdt någon uppmärksamhet, men det har ej alltid varit så.

Hvarje förändring och förbättring härutinnan följdes nämligen fordom med samma, om ej allmännare intresse, än som numera kommer gevärstekniken och eldtaktiken till del. Det torde sålunda lika litet sakna sitt intresse att blicka tillbaka och följa den historiska utvecklingen af *fäktkonsten*, som något annat, numera kanske mera beaktadt område af mänskligt arbete, ty, säga hvad man säga vill, så har dock i svunna tider striden med blanka vapen spelat en viktig roll och, allt efter sin utveckling, tryckt en viss prägel på hela tidehvarfs kulturella lif och — för att äfven fästa oss vid det militära — utgjort en länk i den utvecklingskedja, som från de råaste stridsformer fört oss fram till hvad vi mena med det moderna krigföringssättet.

Fäktkonsten, tagen i mera vidsträckt bemärkelse, har urgamla anor; den är, snart sagdt, lika gammal som mänskligheten.

Den kan bland antikens folkslag spåras hos kineser, indier, egyptier, perser, kaldéer, assyrier, men något system för de olika — för öfrigt mycket primitiva — vapnens bruk torde vara svårt att uppkonstruera, utan allt tyder på att de, som härvid inom sin stam tjänstgjorde såsom föregångsmän, endast utfunderat vissa hemligheter och »knep», för att anfalla eller oskadliggöra sin motståndare.

Hos indierna, där till en början prästerna utöfvade äfven detta kall, säges dock deras vetande i denna konst hafva sammanförts i en af deras heliga böcker.

Sedan vapen af metall aflöst stenvapnen och sablar, svärd, yxor och dolkar kommit i bruk, antog emellertid fäktningen något bestämdare former, men det är först i och med grekernas s. k. hoplomachie, som det varit möjligt att erhålla några klara begrepp om striden man mot man.

Från femte seklet finnes ännu kvar namn på skickliga mästare inom denna konst och från fjärde seklet omnämner Platon, att epheberna (d. v. s. ynglingarna i Athén) erhöllo undervisning, att iklädda hjälm, sköld och harnesk, strida med lans och svärd, såväl en mot en som ock i trupp, bestående af ända till 10 man och att härvid regler voro uppställda, hvarigenom man skilde en god och en dålig krigare, äfvensom hvilka hugg, som man måste hafva utdelat eller emottagit, för att blifva förklarad såsom segrare eller besegrad.

Innan ännu vekligheten fått så mycket insteg samlades äfven de fria romerska ynglingarna på Marsfältet för att öfvas i vapnens bruk, men snart blef detta soldaternas eller gladiatorer-

nas sak, under det att de förnäma romarna endast antogo rollen af åskådare.

Romarnas fäktkonst kallades armatura och var rätt metodisk. Man började så t. ex. med att låta eleven, beväpnad med en stor, tung sköld af flätadt vide och en tung träkäpp i stället för verkliga vapen attackera en påle, samt därvid markera hugg eller stötar, som borde träffat en verklig motståndare i hufvudet eller sidorna o. s. v. Lärarna (doctores armorum) påpekade härvid fördelen af att sticka och ej hugga, enär ett hugg sällan är dödligt, då man däremot genom en stöt snart kan komma till rätta med sin fiende. Såsom tillämpning kom sedermera strid mot verklig motståndare.

Hos nordbon synes däremot, under motsvarande tid, hugget ha varit mest värderadt, så vidt man kan döma af den knapphändiga litteratur, hvarur man i detta hänseende kan få någon ledning.

Att närmare ingå på den tidigare medeltidens fäktning lönar knappast mödan, ty huru fulltonigt konung Arturs och hans riddares, samt Richard Lejonhjertas vapenskicklighet beprisats, så tillhör detta mera sägnens område och torde vara svårt att leda i bevis.

Bild 1.

Fäktningen var rå och oskolad, hvilket äfven framgår af, att skalder och barder i allmänhet ej besjöngo de stridandes färdighet, utan höllo sig mest till kämpens kraft och de förtrollade svärdens och brynjornas egenskap att ej kunna brista.

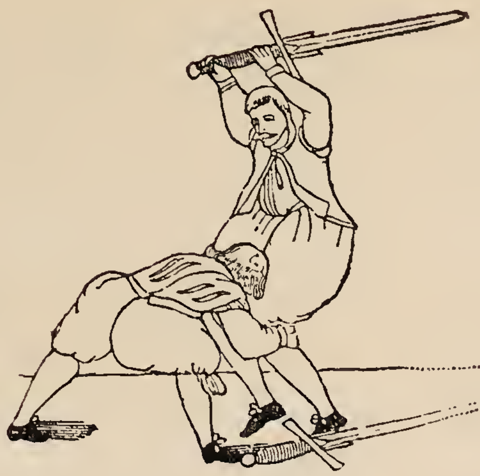
Vid ett om än aldrig så ytligt studium af fäktkonsten *efter* länsväsendets egentliga blomstringsperiod kan man ej undgå att fästa sig vid ett egendomligt drag, nämligen att två till sin natur vidt skilda slag af fäktkonst existerade sida vid sida, hvilka sinsemellan hade ytterst få beröringspunkter.

Under det att riddaren endast uppöfvade sin blick, för att upptäcka den sårbara punkten hos motståndaren och sin säkerhet att sköta lansen genom ringränning och tornérspel, samt i öfrigt litade på den goda beskaffenheten af sina vapen och sitt pansar, så förutsatte å andra sidan de lägre klassernas brist på skyddsmedel en viss färdighet såväl i anfall som försvar, så att man med fog kan påstå, att ursprunget till den moderna fäktningen *ej* är att söka hos det aristokratiska elementet, som under riddartiden ej hade annat än ett fördröjande inflytande på fäktningens utveckling, utan tvärtom hos de lägre klasserna.

Detta bestyrkes af vidstående teckningar, af hvilka bild 1 som är tagen efter en miniatyr från Kungl. Biblioteket i Brüssel, är typisk för en dåtida tvekamp mellan riddare, hvilka träda inom skrankorna för att inför allmänhetens blickar och under en engels symboliska hägn utkämpa ett envig.

Bild 2, hvilken förekommer i freifechter Jacob Sutors i Frankfurt år 1612 tryckta fäktlära, utvisar en strid mellan ett par mera demokratiska kämpar, hvilka ej äga pansarskrud och ej tyckas försmå vissa knep i striden

eller mindre gentlemannamässiga tillhyggen, såsom slagor.

Den egentliga fäktkonstens början sammanfaller emellertid med krutets användning till eldvapen.

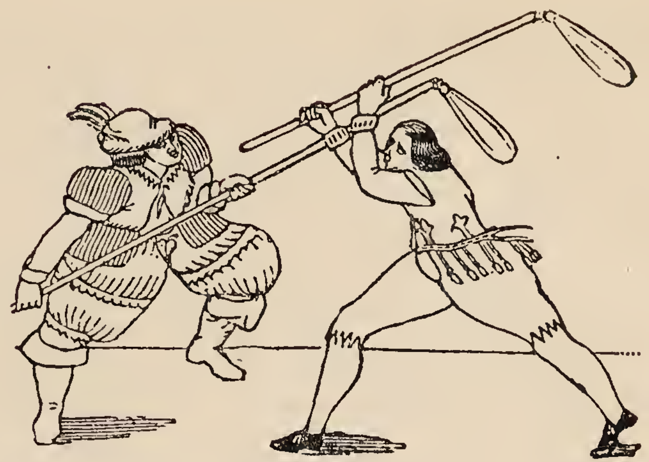

Bild 2.

Om denna första period känner man dock ytterst litet.

Fäktlitteratur finnes ej, men af gamla krönikor framgår, att fäktning man och man emellan städse varit ett kärt tidsfördrif, passande för det våldsamma kynne, som betecknade denna tid, liksom äfven ett ständigt tillgripet medel, för att afgöra enskilda gräl och tvister. Bland gamla träsnitt från denna tid finner man ofta afbildningar af en slags pyrrhisk svärdsdans, som brukades vid festliga tillfällen och ej sällan öfvergick till allmän mélée eller slagsmål, såsom man lätt kan föreställa sig.

Som föregångsmän härvid tjänstgjorde några individer kallade svärddansare, gillebröder, taskspelare eller, i England, där vi till en början kunna följa utvecklingen, »swordsmen», hvilka voro mycket eftersökta som läromästare för hvar och en, som ej ville riskera att utan vidare blifva plundrad, hvilket ofta nog blef deras lott, hvilka ej själfva förstodo konsten att försvara sig. Den allmänna ordningens upprätthållande låg nämligen då ännu i sin linda.

Egendomlig måtte dock i sanning den undervisning varit, som dessa gillebröder lämnade, ty de kryddade de mera allmänt antagna formerna med allsköns »knep» efter eget recept och föraktade ingalunda att använda sin skicklighet till åtskilligt ofog, som ej tålde dagens ljus. Också var deras sociala anseende ej stort och folk med själfaktning skydde att öppet visa, att de hade något med dem att göra. Särskildt voro London-fäktmästarna europeiskt ryktbara, för att gärna ställa sin arm till förfogande, då det gällde att skaffa någon misshaglig individ ur vägen. Murarna kring fäktsalarna i Blackfriars skulle nog kunna förtälja om många hemska dåd, som utförts i all tysthet och i skydd för ordningsmaktens spårhundar. Detta kunde dock ej länge få fortgå ostraffadt och vi se öfverallt förbud utfärdas mot deras våldsamma framfart. Så t. ex. utgaf konung Edvard I af England år 1276 ett edikt, hvilket i öfversättning lyder: »Som det för liderliga sällar blifvit en vana att lära sig fäkta och de därigenom blifvit satta i stånd att begå de gräsligaste brott, må för framtiden ingen fäktskola i City hållas, och enär flertalet brott blifvit begångna af utlänningar, som från alla håll oupphörligt tränga sig hit, må ingen man, som ej är fri medborgare i City, där hafva sin bostad.»

Öfverträdelser mot denna lag voro ej sällsynta, men de brottslige som ertappades straffades strängt.

Det är emellertid antagligt, att redan under denna tid undantag gjordes för personer, som kunde ställa antaglig borgen för den goda arten af sin undervisning och klientel, och med säkerhet vet man, att konung Henrik VIII

(1509—1547), som var en stor älskare af all manlig idrott sammanförde de förnämste fäktmästarna på sin tid, till ett skrå, med monopol på all fäktundervisning i riket.

Liknande skrån eller gillen existerade äfven i det öfriga Europa, framför allt i Tyskland. Det äldsta därstädes — ja, antagligen i hela Europa — var »Bürgerschaft von S:t Marcus von Löwenberg».

Detta ägde utan tvifvel ett stort inflytande, då bröderna — Marxbröderna såsom de vanligen kallades — ingalunda tvekade att med tjänliga medel tvinga en hvar, som ville sticka sig upp och agera fäktmästare, att antingen ingå i deras gille, eller ock strida med någon af deras koryféer.

Den enda förening som med framgång kunde täfla med Marxbröderna, bar namn »Federfechterbund» och hos dessa kan man förmärka en viss tillit till stöten i motsats till Marxbröderna, som i början egentligen höggo och först efter upprepade nederlag adopterade federfechtarnas lättare vapen och finare fäktkonst.

Utom dessa båda gillen finner man äfven andra, såsom »Luxbrüderne», hvilka tyckas hafva blifvit rekryterade af dem, som ej ägde nog krafter att bestå de prof, hvilka voro föreskrifna, för att blifva upptagna bland Marxbrüderna. Vidare »Klopfechter», som beskylldes för att gärna uppträda på marknader och utmana dem, som kämpa ville.

Bild 3.

Häraf den något föraktliga anstrykning som titeln »klåpfäktare» eller »klåpare» fått, enligt vårt språkbruk.

Förutom i England och Tyskland funnos äfven fäktaregillen i Italien och Spanien, där man, ehuru i en förändrad form, tycker sig kunna spåra en kvarlefva af de gammalromerska gladiatorsspelen. Leona, Toledo och Valladolid voro hufvudsätena för den spanska fäktkonsten.

I Frankrike funnos, märkligt nog, ej några sådana institutioner förr än vid 16:de århundradets början.

Hvad som emellertid är ett gemensamt drag för alla *dessa* gillen och brödraskap är, att man lika litet som i England, i gamla arkiv funnit annat än ceremoniel för antagande af en ny broder, för årssammanträden o. s. v., men litet eller intet angående själfva fäktmetoden.

Den första tryckta afhandling, som finnes i detta ämne, är författad af André Paurfeindt, »freifechter czu Viene in Osterreich». Boken, som är tryckt i Wien 1516, är försedd med åtskilliga träsnitt, som visa bruket af svärd, Düsack och käpp.

Ett annat arbete af en viss Leckuchner, beskrifver äfven tämligen utförligt dåtidens fäktkonst, i hvilken brottning och hoppning spelade en viktig roll (bild 3).

Det är först med de italienska mästarna vid 16:de århundradets ingång, som fäktkonsten började att frigöras från det mesta af de gymnastiska och akrobatiska tillsatserna. De två äldsta bland dem voro Manziolino och Marozzo, hvilka båda efterlämnat skrifter, visserligen hvad texten beträffar tämligen

obegripliga, men försedda med belysande illustrationer (bild 4).

Någon metod, eller några genomgående principer letar man likväl förgäfves efter i dessa luntor, utan finner i stället en ändlös förteckning öfver »guardia» af olika slag.

Bild 4.

Med »guardia» menas här ingalunda detsamma, som då vi tala om gardställning, utan fastmer första tempot vid, eller förberedelsen till en, eller möjligen två, olika slags attacker. Om stötar talas här ytterst litet och endast mot ansiktet ansågos de brukbara.

Skölden begagnades såsom skyddsmedel och hölls i vänstra handen, antingen med rak arm, eller nära ansiktet eller bröstet, med armbågen i rät vinkel.

Isynnerhet Marozzos verk är för öfrigt rätt vidlyftigt och innehåller bland annat en hel del filosofiska tillämpningar på fäktkonsten, hvilken denna tid (1536) förekom i nästan alla fäktböcker.

Emellertid ansåg man icke, att det bästa som fäktmästaren kunde var nedskrifvet i hans böcker, nej, det måste man lära hos honom själf, i allra största hemlighet, sedan man först afgifvit ett högtidligt löfte, att ej yppa något, om den »botta secreta», eller hemliga stöt, man lärt.

Till ledning för eleven funnos på golfvet uppritade streck, på hvilka man marscherade tappert med värjan i hand, under ständigt växlande ombyten af guardia, och först sedan man visat sig mogen häruti öfvergick man till öfning mot mästaren själf, eller någon skicklig fäktare »med behagligt lynne», ty man fäste redan under denna tid mycket afseende vid att öfningarna på fäktsalen ej skulle öfvergå till gräl och strid, utan fortgå lugnt och under allmän trefnad.

Nästa epokgörande verk var utgifvet af milanesaren Agrippa, 1553. (Ett utmärkt väl bibehållet exemplar häraf finnes på Kungl. Biblioteket i Stockholm.)

Agrippa tyckes hafva varit en synnerligen mångsidig man: arkitekt, filosof, men, framför allt matematiker, hvilket man kan spåra öfverallt i hans arbeten, som innehålla åtskilliga verkligt värdefulla förbättringar och förenklingar af fäktkonsten, ehuru man äfven här mötes af en massa onjutbara filosofiska spekulationer.

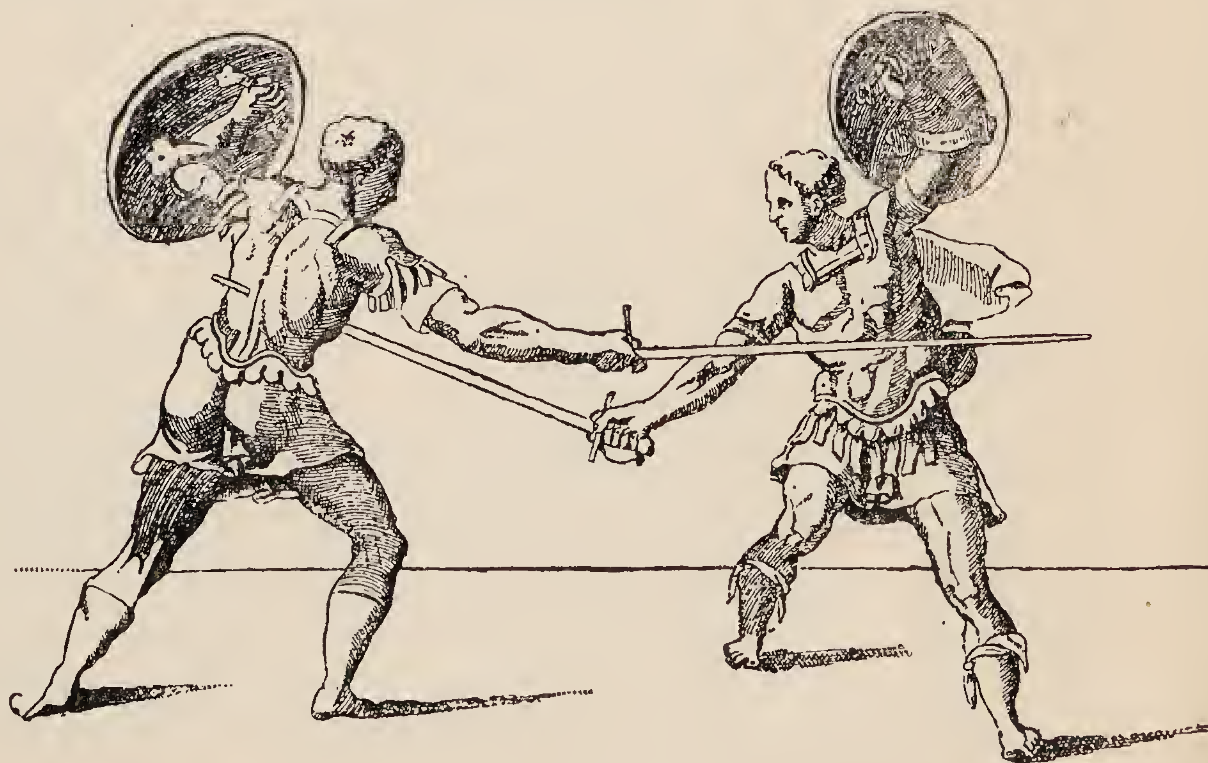

Bild 5.

Om man emellertid drager kontentan af Agrippas verk, finner man att han reducerat de förut otaliga guardernas antal till fyra. Vidare att han lät stöten komma till heders, i stället för hugget. Stöten utfördes därigenom att armen sträcktes och vänstra foten flyttades tillbaka (bild 5).

Vi äro sålunda ännu icke inne på något egentligt utfall, hvilket var senare tider förunnadt att uppfinna.

Några parader med värjan har han heller ej lyckats finna på, utan föreskrifver i stället sidoförflyttningar eller sträckstötar.

Bild 6.

För den som steg för steg vill följa fäktkonstens utveckling är naturligtvis ett ingående studium af de olika mästarnas arbeten det enda medlet, men då afsikten med denna lilla uppsats endast är, att angifva hufvuddragen af utvecklingen, måste jag begränsa mig till att endast omnämna de mästare, hvilka hade ett mera afgjordt inflytande eller hvilkas arbeten i något afseende voro typiska för sin tid.

Så framträder t. ex. bland de italienska mästarna Grassi såsom en varm beundrare af dolken, med hvilken han anser att man kan reda sig mot nästan alla vapen. För öfrigt rekommenderar han mycket bruket af en kappa, hvilken af den försvarande borde hållas lindad om vänstra armen med en del hängande nedåt och varnar blott för »att störta sig i fördärfvet genom att flytta fram samma sidas fot, då ju ej kappan kan skydda när en solid part af kroppen befinner sig bakom.»

Äfven skölden anser han förträfflig och yrkar blott på, att den skall hållas långt framskjuten.

Vare sig man nu begagnade sig af sköld, kappa eller vänsterhands dolk, så utfördes striden emellertid i det närmaste efter samma grunder, som våra dagars boxningskamp, d. v. s. man använde den ena handen för att afvärja motståndarens angrepp, under det att man anföll med den andra.

Grassi vann europeisk ryktbarhet, hans system var det allmänt brukliga i Europa under den senare delen af det 16:de århundradet, och hans verk öfvarsattes på engelska samt afskrefs af tyska och franske författare, t. ex. af S:t Didier, som gjorde ett uppkok af Marozzos och Grassis system, möjligen en smula förbättradt med Agrippas sundare idéer. S:t Didier var en provençalsk ädling, som i likhet med många andra af sina landsmän dragit nytta af de lokala förhållandena och rest öfver till Italien, samt därifrån hemfört den italienska fäktmetoden.

Hans bok är egentligen märkvärdig endast i det afseende, att han är den förste som för att belysa alla sina konstiga anfalls- och paradrörelser låter en lärorik dialog utspinna sig mellan två personer, lärare och elev.

De rikligt förekommande illustrationerna med små geometriska figurer, som föreställas vara uppritade på marken, belysa äfven tydligt de invecklade marscher, hvilka ansågos som ett oeftergifligt villkor, för att kunna utföra en god stöt (bild 6).

I Italien hade emellertid en signor Viggiani gjort sig mycket bemärkt

genom sina nya teorier, hvilka dels gingo ut på att visa stötens företräden framför hugget, dels äfven att begagna ett slags utfall (lunga), hvilka han dock endast anbefallde för vissa särskilda fall (bild 7).

Bild 7.

Mellan Viggiani och de *spanska* fäktmästarna finnas åtskilliga jämförelsepunkter, i det han ej försummar att blanda in så stora doser af filosofi, metafysik, geometri, ja, t. o. m. teologi som möjligt, ehuru han ej gick så långt, som de mest frenetiska vetenskapsmännen bland de förra, hvilka påstodo att en djup inblick i teorien med nödvändighet måste bringa den, som häraf vore i lycklig besittning, till seger öfver en mindre beläst, ehuru fysiskt starkare motståndare.

I detta sammanhang kan man ej gärna förbigå den store spanske mästaren Carranza m. fl., hvilka grundade sina teorier på förhållandet mellan vinklar och motstående sidor, kordor, tangenter och deras cirklar etc. etc., hvilket ju i våra dagar låter som ett absolut nonsens, ehuru ett helt århundrade förflöt, innan någon vågade draga på munnen, åt den hittills till dogm upphöjda läran. —

Men »ära den som äras bör», vi få icke glömma den store Narvaez, hvars arbete med all sin grandezza och matematik är typisk för den spanska skolan (bild 8).

Om vi något närmare studera hans bok, finna vi först en tydlig beskrifning på gardställningen — ty här kan man med mera skäl, än i fråga om den italienska skolan nyttja detta ord i modern bemärkelse. För att hos sina elever inplanta nödvändigheten att gå i gard utom anfallsafstånd gifver han mycket detaljerade bestämmelser.

Besynnerligt nog ägde spanjorerna trots sin bakvända och krångliga metod och sin barlast af kunskaper, bland annat om de 83 vinklar, som människo-

Bild 8.

kroppens olika delar kunna bilda sinsemellan, ett visst rykte som skickliga duellanter, ehuru man skulle vara böjd att till detta land och denna tid vilja förlägga många scener af det slag, som berättas om den skånske dragonen, som förargad öfver sin danske motståndares sätt att gå tillväga utbrast: »Hugger du inte efter tabell'n, din d—l?» Narvaez hade många beundrare och lärjungar, bland hvilka Thibault i Antverpen (död 1629) var den som dref sin lärares idéer till sin högsta fullkomning och hans verk kan anses som en illustrerad praktupplaga af Narvaez fäktlära.

Bild 9 utvisar en af de dråpligaste bland de mystiska figurer, som den innehåller, nämligen den s. k. »cercle mysterieux», hvilken enligt Thibaults åsikt var urkällan till allt vetande inom fäktkonsten.

Diametern delar längden af ett slags

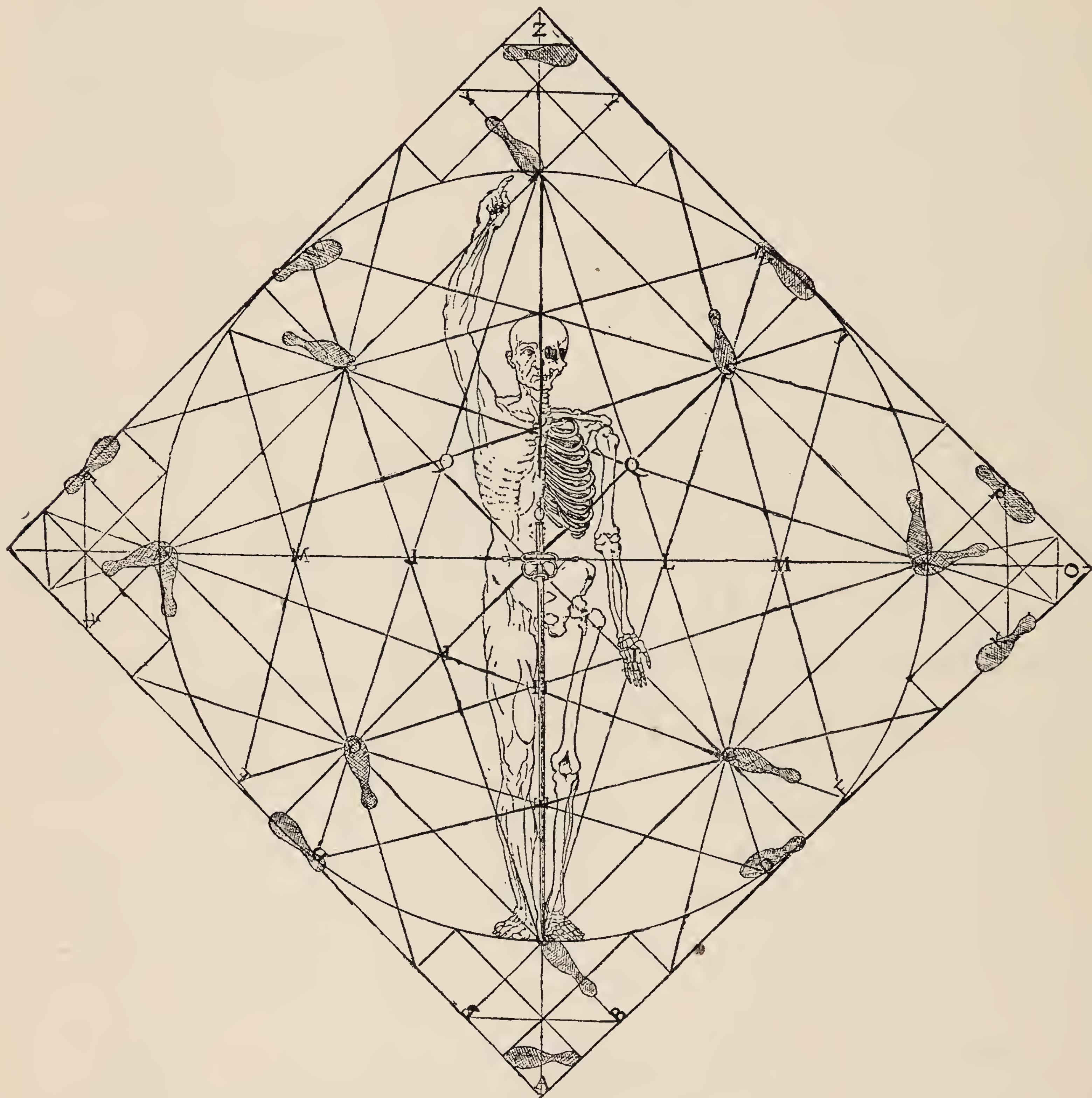

Bild 9.

anatomiskt preparat i två delar, af hvilka den ena är skelett, och den andra föreställes vara försedd med kött och blod.

Diameterns yttersta punkter sammanfalla med skelettets häl och sträckta hand.

Den horisontala diametern går genom naveln, hvilken enligt Thibaults

åsikt var belägen på midten af en ordinärt vuxen man i denna ställning. Men midtpunkten sammanfaller äfven med svärdslängden, som sålunda blir lika med radien och får sin bestämda proportion till människokroppen. I cirkeln är inskrifven en kvadrat, hvars diagonal upptages af den anatomiska figuren, vidare en massa kordor, hvilkas skärningspunkter dela dem i längder, som alla hade ett visst förhållande till människokroppen och följaktligen till alla dess rörelser samt utmärka platsen, som måste intagas af hvar och en af de stridandes fötter.

Med sin främre fot vid cirkelperiferien började man sina manövrer, sedan man först väl inhämtat några råd om hvilka punkter man borde undvika. Dessa voro först och främst de, som voro nära diametern, naturligtvis en omklädnad för den föreskriften, att man ej borde gå rakt på sin motståndare.

Thibault förklarade äfven, att den tid som åtgick för att verkställa en fint stod i ett visst förhållande till steglängden, hvilket han sade sig »kunna matematiskt bevisa för den som vore nyfiken».

Skärningspunkterna vid cirkeln äro bokstafverade från A. till Z. Om man nu tänkte sig en skicklig och en oskicklig fäktare, den förre begynnande från A och den andre från Z, börja röra sig från den ena punkten till den andra, så måste den, som kände rätta sättet att välja »ståndpunkt» med matematisk

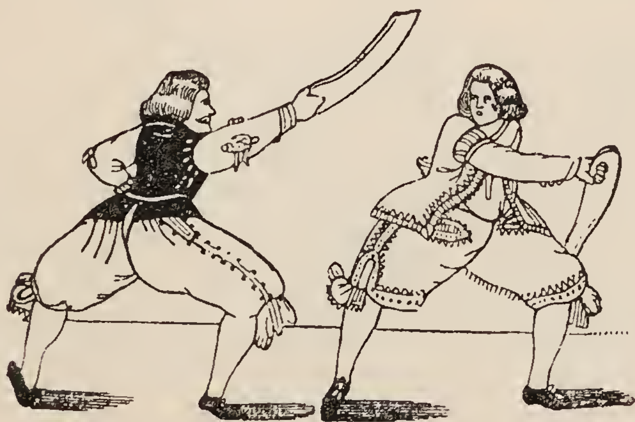
Bild 10.

visshet besegra sin motståndare — så påstod åtminstone Thibault och enligt hans planscher går det nog äfven så (bild 10).

Tysklands förnämste författare inom detta slags litteratur är under 16:de århundradet *Meyer*, som ganska vidlyftigt afhandlar det rent tyska vapnet düsack (bild 11), som ehuru primitivt har någon likhet med senare tiders sabel samt vidare »schwert» och »helleparten».

Hvad åter rapierfäktningen angår, så innehåller hans verk nästan intet originellt. — I England användes under större delen af det 16:de århundradet ett långt, lindrigt böjdt svärd, slipadt endast på ena sidan — däraf benämningen back-sword — med en enkel parerstång och ibland äfven en parerbygel.

Det var hufvudsakligen afsedt för

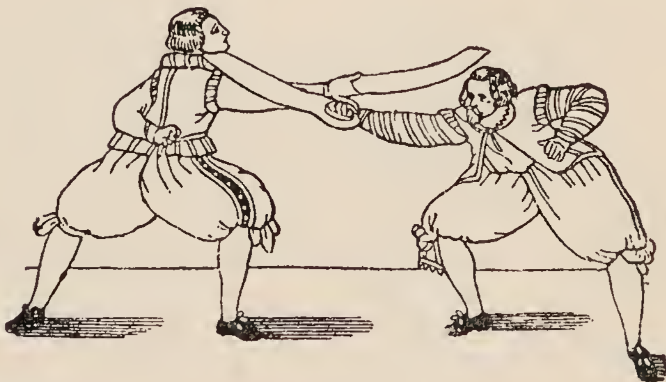

Bild 11.

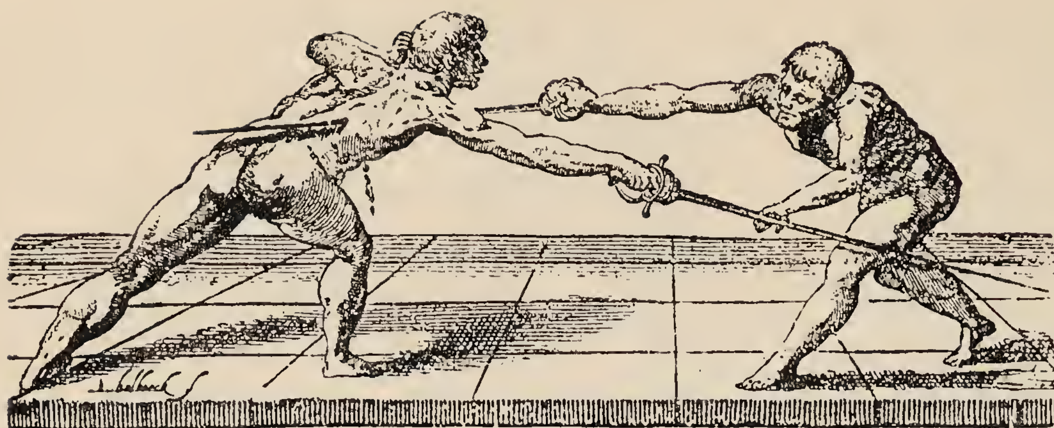

Bild 12.

skärande hugg och kompletterades vanligen med en sköld, hvaraf öknamnet »swash-bucklor», sköld-skramlare — ett motstycke till vårt »sabel-skramlare» — med lätthet kan deriveras.

De skador som uppkommo vid strider med dessa vapen, voro mera hemska att åse än egentligen lifsfarliga, såsom äfven en författare yttrar: »Sällan har det händt, att någon blifvit dödad, då det ansetts omanligt att *stöta* med spetsen eller hugga nedanför knäet, men sedan den fördömde förrädaren Rowland York först började sticka med rapier, har fäktningen förlorat sin ofarliga natur och de gamla vapnen kommit ur bruk.» Af fäktlitteratur är endast ett arbete förtjänt att omnämnas, nämligen en fäktlära af Vincentis Saviolo, som af allt att döma måtte hafva varit en skicklig fäktare och märklig man, men så satte han ej heller »sitt ljus under ena skäppo». Fem eller sex olika fäktmetoder hade han studerat med kritisk skärpa »and by no little labour and paine» sammanfört det bästa ur dem alla till ett enda, efter hans egen tanke ofelbart system.

Eftervärlden dömer kanske ej alldeles så mildt och tilldömer hans verk endast relativa förtjänster. Bland dessa torde i första rummet böra framhållas, att han, frånräknadt Minerva, som han anser sig böra låta figurera litet i företalet, reder sig förunderligt bra utan alla mytologiska och matematiska tillbehör. Varningar att hugga för mycket förekomma i hans bok. Att öfva sig med *endast värja* ansåg han tillhöra en god utbildning och uppmanar att härvid växla med höger och vänster hand.

Då det gäller verklig strid tillrådde han likväl att begagna sig af både svärd och dolk.

I de skandinaviska länderna följde man så godt sig göra lät utvecklingen i det öfriga Europa, men den ende kände författaren, som omtalas, är italienaren Salvator Fabris, hvilken under en tid var hof-fäktmästare hos konung Kristian IV af Danmark, åt hvilken han tillägnade sin bok, som äfven några år senare dedicerades till Gustaf II Adolf.

Hvarje rad i hans digra verk handlar om praktisk fäktning, och dess principer. Angående hugget fattar han sig kort och ägnar sin mesta uppmärksamhet åt stöten såsom den lämpligaste anfallsformen (bild 12). Vidare afhandlar han sättet att utan någon förberedelse vara redo till strid, hvilket hade sin stora nytta med sig i en tid, då renkontrestrider eller dueller utan vittnen hörde till ordningen för dagen.

Efter Salvator Fabris gjordes inga epokgörande förbättringar, förr än de

Bild 13.

italienska mästarna Giganti och Capo Ferro trädde fram på arenan.

Den förre tillkommer äran af att tydligt hafva förklarat fördelen af utfallet och användt det vid nästan alla af honom beskrifna anfall.

Hans finter bestå aldrig af mera än en rörelse, hvilket ju var en nödvändig sak, då vapnens längd gjorde det omöjligt att föra dem med någon större grad af hastighet.

Gigantis verk var synnerligen fullständigt och väl utarbetadt, men intet arbete i fäktkonsten har under denna period haft att glädja sig åt en sådan framgång som Capo Ferros verk.

Här finner man för första gången omtalad den vänstra handens roll såsom en motvikt mot öfverlifvet vid utfallet och bland hans illustrationer finner man flertalet utan vänsterhandsdolk och med bakåt utsträckt arm (bild 13), ehuru han visserligen ägnar ett helt kapitel åt nämnda vapen, som han dock förordar vid försvaret och ej vid attacken.

Han omnämner också att vänstra handen äfven utan dolk kan nyttjas att afvärja motståndarens stötar. Att i samma syfte begagna kappa lindad kring vänstra armen försmår han ej heller understundom.

Skölden säger han sig dock ej kunna rekommendera.

Enligt tidens sed upptager boken naturligtvis en stor mångfald attacker, och illustrationerna framställa samt och synnerligen den ene af de stridande jämmerligen genomborrad.

Bland Capo-Ferros efterföljare må här nämnas Quintino — om ej annat så för den vackra titel han gaf sin fäktbok, nämligen »En kostelig ädelsten, hvilken innehåller många märkvärdiga hemligheter och nödvändiga försiktighetsmått vid försvar mot människor

Bild 14.

och hvarjehanda slags djur, nyligen bragt i dagen af mig Antonio Quintino till bruk för alla ädla själar».

»Utom titeln intet mer» skulle man kunna säga om detta arbete.

Något bättre vitsord måste gifvas Alfieris verk. Han hade egentligen sinne för det imposanta och dekorativa i fäktkonsten (bild 14) och hans arbete är utsökt väl illustreradt och ett specialverk af hans hand huru man på elegantaste vis bör sköta en pik och utveckla ett banér är ett utmärkt prof på 1600-talets pompösa stil.

En upplysning af vikt lämnas dock i hans fäktlära, och det är att dimensionerna på svärdet tyckas hafva minskats med några tum och äfven gjorts lättare.

Härefter möter oss ett verk, mindre intressant såsom en afhandling i fäktkonsten än som ett stycke kulturhistoria.

Dess utgifvare Morsicato Pallavincini var nämligen en mäkta berest herre, som farit Europa rundt och han gifver äfven sina läsare del af sina intryck, särskildt i hvad som rör fäktkonstens ståndpunkt och utveckling i de olika staterna. Så förklarar han t. ex. orsakerna till att Spaniens fäktkonst stod nästan absolut stilla helt naturligt genom att omnämna hurusom det fäktaregille, som där hade existerat sedan medeltiden, ännu hade sina privilegier kvar

Bild 15.

De första af de mästare, som härtill bidragit äro Le Perche Ducoudray, Besnard och La Tousche, hvilka samtliga tillhörde L'academie Royal d'Armes, som år 1567 under Karl IX:s regering blifvit instiftad och ställd under den Helige Mikaels, alla fäktares helgon, speciella beskydd samt sedermera blifvit rikt privilegierad af Frankrikes konungar, — ej minst af Ludvig XIII och XIV. Besnard ifrar på att verkligen i praktiken använda 4 gardlägen och låta motsvarande stötar därifrån utgå, hvilket italienarna medgåfvo i teorien, men aldrig praktiskt begagnade sig af. Härigenom erhöll man dels mera klarhet i teorien, dels ett mera växlande spel.

Utfallet beskrifves i likhet med det italienska, och det kom ofta, men ej alltid till användning vid attacken. Utom detta vanliga brukades äfven utfall snedt åt sidan. I afseende på paraderna ansåg han, att de icke alltid borde i sig förena ett anfall, såsom seden var i Italien, utan han skiljer paraden och riposten, hvilket äfven var lättare att göra, sedan längden på vapnen blifvit betydligt reducerad.

Le Perche Ducoudray är af samma åsikt och uttalar tydligt sitt omdöme i följande ord: »Quand la parade est bien faite, c'est un coup sûr que la riposte.»* En sanning hvars tillämpning

och att ingen kunde blifva fäktmästare, som ej aflagt prof inför deras generalexaminator i Madrid. I England, Tyskland och äfven i Skandinavien var det italienska systemet det allrådande. Pallavincini omtalar äfven, att på hans tid nyttjades vid assauter att hafva knappar, omlindade med läder, på svärden. Härefter finner man äfven illustrationerna i fäktböckerna mindre mordiska än förr. Värjan förminskades allt fortfarande, och härmed började äfven hugget — fast blott för en kortare period — att flitigare användas än i rapierfäktningens tidigare skeden.

Den siste, men därför icke den minste — åtminstone ej i sina egna ögon — i denna långa rad af italienska mästare, är romaren Marcelli. Det företal, han skrifvit till sin bok, är för kostligt för att icke till någon del citeras. Han säger nämligen däri: »Läs den, men med omdöme; lär af den men på ett sätt, som bär god frukt, och rätta dina fel, men på goda grunder, och kom ihåg, att om du kan upptäcka något fel däri, så måste du i sanning vara en stor man, allenastående i denna världen, ty allt härintill har ingen varit i stånd att finna något.»

En otacksam eftervärld finner emellertid på åtskilligt, som kan kallas opraktiskt. —

I Frankrike hade man emellertid tagit några jättesteg framåt till en förenklad och förbättrad fäktmetod.

Bild 16.

* Då paraden är *väl* gjord, är riposten en utmärkt stöt.

ännu i dag utgör den franska skolans styrka. —

Höfviska later och elegans börja nu alltmer inläggas i fäktningen, och mycken tid nedlades på att göra salut eller s. k. révérence.

Att hugga med svärdet ansågs oskickligt och föråldradt och ingen orsak förefanns sålunda att begagna flata klingan, hvarför man öfvergick till en lättare värja med liten parerplåt och bygel. Denna hölls med alla fingrarna om kafveln, under det att italienarnas värja, hvilken med endast något förminskade dimensioner ända till seklets slut förblef af den gamla rapierformen, sköttes med kafveln hvilande i handen, men två af fingrarna inträdda i bakom parerplåten befintliga öglor eller byglar.

I fråga om rörelserna var La Tousche mera extravagant, än de båda andra mästarna. Utfallet skulle så t. ex. enligt hans åsikt göras så långt, att man måste vara en riktig konstmakare för att kunna utföra det och en öfvermänsklig varelse för att lyckas komma upp igen (bild 15). —

Liancour, som 1686 utgaf ett mycket uppmärksammadt arbete, är en ifrig förkämpe för bruket af *floretten*, som under den första delen af konung Ludvig XIV:s dagar kommit i bruk och mer än något annat bidragit till att göra fäktningen till en konst. Den möjliggjorde nämligen på grund af sin ringa tyngd en långt rikare växling i

Bild 17.

såväl anfall som försvar, än som förr varit möjligt, på samma gång som den gaf striden en mera ofarlig prägel. —

Det är med detta vapen, som de franska mästarna så småningom utvecklade sitt system till ett mönster af klarhet och formbestämdhet.

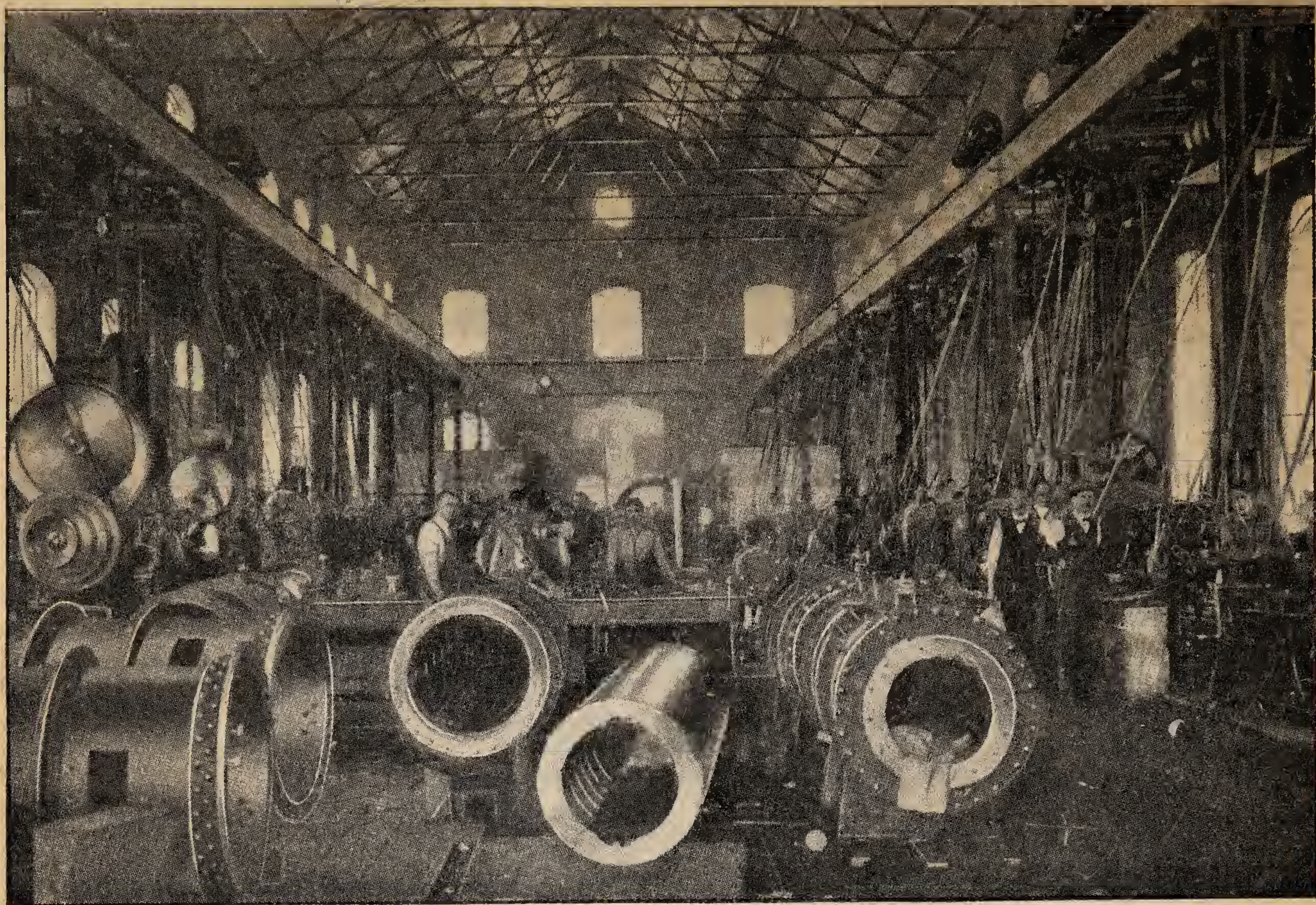
De sista resterna af äldre, mera outvecklade och opraktiska former, såsom bruket af vänstra handen till parad, rörelserna ur linjen samt de krångliga afväpningsrörelserna, som stodo högt i kurs under Labats, Angelos, Danets och vår svenska fäktare och författare v. Poraths dagar, försvunno för enklare och bättre principer, införda genom Boissière m. fl. (bild 16 o. 17).

Dessa hufvudgrunder bestå än i dag, ehuru fäktningens karaktär, sedan skyddsmedlen vunnit i fulländning,* i så måtto ändrats, att de mera stela och akademiska formerna fått vika för ett spel, som utmärkes af vida mera lif och stridslynne (bild 18).

* De första fäktmaskerna kommo i bruk på 1750-talet.

Bild 18.

Från en amerikansk mekanisk verkstad.

BLAND SVENSK-AMERIKANER.

BROWN AND SHARPE.

AF **HENRY v. KRÆMER.**

I Providence, R. I., ligger en af Amerikas största specialverkstäder för tillverkandet af verktyg och maskiner inom maskinbranchen. Det är underligt att se, hur inom denna väldiga anläggning, Brown and Sharpe, med hvilken vi nu skola sysselsätta oss, man framställer från de minsta små delikata verktyg, till de största och mest fulländade universal-fräsmaskiner med en genomsnittligt lågt betalad och oskicklig arbetskraft. Fabriken sysselsätter flera tusen man, och bland dem många hundra svenskar. Massan af dessa ha blifvit “specialister“, d. v. s. de utföra några få arbetsoperationer år ut och år in, ständigt desamma. Svenskarna hos Brown and Sharpe äro lika typiska för öststaternas svensk-amerikaner, som Brown and Sharpe är typen för ett modernt amerikanskt maskin-“shop“.

Trakten omkring verkstäderna är ganska hygglig och fabriksbyggnaderna äro snygga och korrekta, med stora, ljusa fönster, husen äro fem våningar höga. Man kan förstå att detta är ett väldigt bolag, som har så stora områden, och öfverallt i staden talar folk med en viss vördnad, då det gäller Brown and Sharpe.

Den goda staden Providence styres som de flesta andra amerikanska städerna af en ring, en grupp kapitalister, som fullständigt bestämmer öfver stadens angelägenheter. “The System“ äger spårvägarna, dockorna,